Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 0 9 1 5 3 1 1 2

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

FILOZOFIJA

Izpitna pola 2

Ponedeljek, 1. junij 2009 / 120 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva konceptna lista in dva ocenjevalna obrazca.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila. Ne izpuščajte ničesar.
Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati naloge, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca). Svojo šifro vpišite tudi na konceptna lista.

Izpitna pola vsebuje 5 filozofskih besedil, od katerih izberite eno in napišite komentar, ki naj obsega najmanj 600 besed. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 22.

Pišite **v izpitno polo** z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom. Pred komentar prepišite avtorja besedila in naslov dela, ki ste ga izbrali. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napačno besedo ali poved prečrtajte in jo zapišite na novo. Nečitljivo besedilo bo ocenjeno z nič (0) točkami. Osnutek komentarja pišite na konceptna lista. Osnutek se ne upošteva pri ocenjevanju.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 12 strani, od tega 2 prazni.

© RIC 2009

Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia

Prazna stran

NAVODILA ZA PISANJE KOMENTARJA FILOZOFSKEGA BESEDILA

Izberite besedilo iz dela, ki ste ga obravnavali na pripravah (za Platonovo *Državo* sta na voljo dva različna prevoda istega besedila – izberite prevod, ki ste ga uporabljali na pripravah). V njem se obravnava neki filozofski **problem** (oziroma problemski sklop). Napišite enovit komentar v obliki eseja, ki naj bo dolg najmanj 600 besed; odlomka ne obnavljajte, temveč razložite, za kateri problem gre; obravnavajte in razložite filozofovo rešitev problema, umestite jo v širši **tematski in pojmovni okvir** celotne knjige (**ne obnavljajte celotne knjige**, temveč predstavite le tisto, kar je nujno potrebno za razumevanje odlomka) ter poskušajte razviti in utemeljiti svoj komentar dane rešitve. Del besedila in nekateri pojmi so tiskani poudarjeno – v komentarju jim namenite posebno pozornost.

1. PLATON: DRŽAVA

Prevod Jožeta Košarja

V drugih državah filozofi upravičeno ne sodelujejo pri opravljanju državnih poslov; tam namreč lahko postane nekdo filozof po lastni volji in moči, celo proti zakonskim predpisom. Tisti, ki zraste iz lastnih moči in nikomur ne dolguje zahvale za vzrejo in vzgojo, tudi nikomur ne izkazuje zahvalnosti. Vas pa smo mi izbrali, da – kot matice in kraljice v panjih – vladate sebi in državi. Zato ste bili ***deležni boljše*** *in popolnejše vzgoje.* In tako ste se usposobili za delo tu in tam. In zategadelj tudi morate, ko pride na vas vrsta, stopiti v bivališča tistih spodaj, da se navadite skupaj z njimi gledati temo. Kakor hitro se boste navadili teme, boste videli mnogo bolje kakor tisti tam spodaj. ***Vi ne boste samo vedeli, kaj posamezne sence pomenijo, temveč tudi, čigave so, ker ste že videli lepo, pravično in dobro v vsej njihovi resničnosti.*** In tako bomo mi in vi vodili državo budni, a ne speči, kakor je to danes v večini primerov. Današnji vladarji se bojujejo drug z drugim za oblast, kakor da bi bila le-ta neka velika dobrina. ***Resnica pa je tale: najboljša in najsložnejša je tista država, katere izvoljeni vladarji imajo najmanj veselja z vladanjem, in narobe.*** (VII, 5; 242)

Prevod Gorazda Kocjančiča

Govorili jim bomo namreč takole: razumljivo je, da v drugih polisih ljudje, ki so postali takšni, niso udeleženi v naporih, ki jih polisi zahtevajo; tam namreč postanejo (filozofi) sami od sebe, proti volji državne ureditve, ki vlada v vsakem (polisu) – in to, kar sámo zraste in nikomur ne dolguje hrane, ima pravico, da se ne trudi nikomur vračati skrb za hrano. Vas pa smo mi porodili zase in za preostali polis, kot voditelje in kralje v rojih (čebel), ***da bi bili bolje in popolneje izobraženi od drugih ter bi bili bolj sposobni za udeleženost v obojem****.* Zato mora vsakdo od vas po vrsti sestopiti v bivališče drugih (ljudi) in se navaditi, da bo gledal temačne (stvari); ko se namreč (tega) navadite, boste videli neizmerno bolje od tistih spodaj in ***boste spoznavali, kaj so posamezne podobe in katerim (resničnostim) pripadajo, ker ste že gledali, kar je res glede lepega, pravičnega in dobrega*** – in tako bo za nas in za vas polis upravljan v resničnosti, ne v snu, kakor zdaj mnogo polisov upravljajo ljudje, ki se bojujejo drug z drugim za sence in se prerekajo za oblast, kot da bi to bila neka velika dobrina. ***Resničnost pa je takšna: nujno se najbolje in najmanj prepirljivo upravlja polis, v katerem si tisti, ki naj bi vladali, najmanj prizadevajo za oblast; nasprotno pa velja za polis, ki ima nasprotne oblastnike.*** (VII; 520b-d)

2. ARISTOTEL: NIKOMAHOVA ETIKA

Zato nekateri trdijo, da so vrline isto kot pametnost. Sokrates je bil v tem pogledu deloma na pravi sledi, deloma pa se je motil. Motil se je, ker je mislil, da so vse vrline le neka oblika pametnosti; prav pa je imel, ko je trdil, da brez pametnosti ni vrline. Dokaz: Tudi vsi sodobni misleci, kadar dajejo ***definicijo vrline, povedo najprej, da je to neko zadržanje*** in na kakšne zadeve se nanaša, nato pa dostavijo, da je v skladu z zdravo pametjo. »Zdrava pamet« pa je, če je usklajena s pametnostjo. In tako nastane vtis, kot da si vsi predstavljajo, da je vrlina le takšno zadržanje, ki je v skladu s pametnostjo. Vendar moramo to trditev še nekoliko predrugačiti. ***Vrlina ni samo zadržanje, ki je usklajeno s pametjo, ampak zadržanje, ki je z njo neločljivo povezano***; zdrava pamet v teh zadevah pa je isto kot pametnost. Sokrates je mislil, da so vrline isto kot pamet, to je, da so vse vrline le neka oblika znanja; mi pa trdimo le, da so s pametjo neločljivo povezane. (1144b, 204–205)

3. DESCARTES: MEDITACIJE

Iz tega bi smeli torej bržkone po pravici sklepati, da so fizika, astronomija, medicina in vse druge vede, odvisne od opazovanja sestavljenih stvari, sicer ***dvomljive***, da pa aritmetika, geometrija in druge vede te vrste, ki obravnavajo najbolj obče stvari ter puščajo vnemar vprašanje, ali te stvari v naravi so ali jih ni, vsebujejo nekaj ***gotovega in nedvomnega****.* Zakaj če bedim ali spim, dva in tri je pet, kvadrat nima več stranic kakor štiri in nemogoče se zdi, da bi se porodil ***sum o lažnosti tako očitnih resnic****.* (I/8)

4. KANT: KRITIKA PRAKTIČNEGA UMA

Moralni zakon je zato pri njih imperativ, ki zapoveduje kategorično, ker je zakon brezpogojen. Razmerje take volje do tega zakona je odvisnost, ki se imenuje zavezujočnost in je primoranje k dejanju, čeprav z golim umom in njegovim objektivnim zakonom. To dejanje se imenuje dolžnost zato, ker patološko aficirano (a s tem nikakor ne določeno in potemtakem vedno tudi svobodno) lastno voljo spremlja želja, ki izvira iz subjektivnih vzrokov, zato je lahko pogosto tudi v nasprotju s čistim določitvenim razlogom, tako da potrebuje kot moralno primoranje neki odpor praktičnega uma, ki ga lahko imenujemo notranja, a intelektualna prisila. (35)

5. NIETZSCHE: H GENEALOGIJI MORALE

Zaključimo. Obe ***zoperstavljeni vrednoti, »dobro in slabo«, »dobro in zlo«, sta na zemlji bojevali strašen, tisočletja trajajoč boj****;* in tako kot drži, da je druga vrednota že dolgo časa v premoči, tako, kajpak, tudi še ne manjka mest, kjer se še naprej bije neodločen boj. Lahko bi celo rekli, da se je boj medtem še bolj razvnel in prav s tem postal vse globlji, vse bolj duhoven: tako da danes najbrž ni odločilnejšega znamenja »višje nature«, ***duhovnejše nature, kot to, da je človek razdvojen v zgornjem smislu in da je dejansko še vedno bojišče za ona nasprotja****.* (239–240)

AVTOR BESEDILA IN NASLOV DELA

Prazna stran